

politička misao

croatian political science review

Faculty of Political Science

Zagreb 1994. Vol. 31 No. 3 P 1-181

ISSN 0032-3241

UDK 32(497.5) (05)"54-03"(048) = 20

Sadržaj

Liberalizam u Hrvatskoj i svijetu

Liberalizam danas

str. 3

Tereza Ganza-Aras

Liberalizam u Hrvata

str. 5

Zvonko Posavec

**Kompatibilnost liberalnog i
demokratskog načela s
parlamentarizmom**

str. 20

Eugen Pusić

**Kontrola vlasti pomoću
vlasti**

str. 25

Davor Rodin

**Liberalizam između terora
slobode i terora jednakosti**

str. 30

Mojmir Križan

**Liberalizam, pravednost i
kulturalna pluralnost**

str. 37

Alan Uzelac

**Rawlsovo shvaćanje
političkog liberalizma kao
(proceduralne) pravičnosti**

str. 53

Vladimir Vujčić

Politička tolerancija nepopularnih grupa u Hrvatskoj
str. 58

Dag Strpić

Hayek, komunikacijski liberalni argument i njegova sudbina
str. 71

Mladen Puškarić

Liberalna gospodarska teorija Adama Smitha
str. 82

Vlatko Mileta

Liberalizam i protekcionizam: dileme i proturječja
str. 92

Luka Brkić

Teze o neutralnosti gospodarske politike u novoj klasičnoj makroekonomiji
str. 99

Mladen Vilfan

Temeljne odrednice gospodarskog programa HSLS-a
str. 109

Darko Polšek

Gdje se nalazi liberalna karavana? Perspektive liberalizma - razmišljanje u tri dijela
str. 114

Zrinjka Glovacki-Bernardi

Programska usmjerenja HSLS-a i Zakon o visokim učilištima
str. 121

Eseji

Tomislav Sunić

Demokratska anomija: Schmittova kritika liberalne demokracije
str. 129

Günter Figal

Stupanj intenzivnosti političkoga. Razmišljanja o Carlu Schmittu.
str. 143

Iz povijesti političke misli

Marinko Šišak

Polikarp, Petrić i Gučetić i pitanje početaka hrvatske političke znanosti
str. 153

Osvrti, prikazi, recenzije

Peter C. Ordeshook

A Political Theory Primer
— Zdravko Petak
str. 169

Ernst Bruckmüller u. a. (Hg.)

Bürgertum in der Habsburgermonarchie
— Tihomir Cipek
str. 172

Zbigniew Brzezinski

Izvan kontrole
— Siniša Tatalović
str. 177

Michael Nelson (ed.)

The Elections of 1992
— Dario Ciraki
str. 179

Liberalizam u Hrvatskoj i svijetu

Liberalizam danas

Što znači liberalizam danas? Unatoč činjenici da su sve suvremene partije djelomice preuzele liberalne programe, da je otvoreno društvo nadživjelo hladni rat te da se problemi kompleksnih društava ne mogu riješiti mimo liberalnih modela društava, teško je reći što je liberalizam danas. Dijelom je tome krivo uvjerenje da slobodna društva nisu u stanju osigurati preduvjete svoje egzistencije nego ih štoviše neprekidno razgrađuju, a dijelom uspon nacionalizma osobito u istočnoj Europi kao i njegova refleksija u zapadnoj Europi. Poznato je naime da je liberalizam odlučni protivnik nacionalizma.

Da bismo shvatili što je liberalizam danas, potrebno je sagledati motive njegova nastanka. Osobito je to važno u modernom društvu, čija neprozirnost poprima goleme razmjere. Ljudska su društva suviše kompleksna da bi mogla slijediti savršene konstrukcije, stoga nema savršene teorije društva. Društva opstoje i razvijaju se kreativno samo ako dopuštaju proturječja i ako posjeduju mehanizme kojima se ona mogu stvaralački rješavati. Liberalizam ne samo da tematizira ta proturječja i konflikte, nego ih ugrađuje u principe otvorenog društva.

Težnja spram homogeniteta i jedinstva karakteristična je kako za autoritarne sisteme, tako i za sisteme koji počivaju na homogenizaciji demosa posredstvom nacionalističke ili lijeve ideologije. Objema ideologijama je zajedničko odbacivanje pluralizma modernog života, obje su genuino antiliberalne, obje se oslanjaju na neograničenu moć i u pluralizmu vide opasnost za političku zajednicu, zbog prijetnje građanskog rata ili zbog rasta posebnih interesa koji razaraju opću volju.

U odnosu na ljudsku prirodu liberalizam nije ni suviše optimističan, a ni suviše pesimističan. On ne obožava političku moć, ali je ni ne odbacuje. On nema iluzije o moći, ali ni o mogućnosti njenog prevladavanja. On sebi ne može predočiti nikakvu apsolutnu državu bez pluralističkog društva.

Često se čuje optužba da je liberalizam kriv za aktualne probleme društva. Ne propovijeda li on neograničeni individualizam, čisto materijalnu težnju spram bogaćenja u društvu pohlepe? Ne uzrokuje li to gubitak vrijednosti zajednice sve do vandalizma?

Liberalima je potpuno jasno da društvo ne može uspijevati niti na čistom egoizmu izoliranog pojedinca, a ni pod pritiskom čiste poglavarске moći. Institucije društva i države počivaju na odlukama koje donose pojedinci na temelju javne diskusije. Liberal ne može odustati od toga da o društvenim i

političkim sadržajima javno raspravlja i da zajedno s drugima donosi odluke o njima. Liberalno društvo je društvo punoljetnih osoba koje svoje neuspjehe ne mogu pravdati povratkom na nepunoljetnost. Premda liberal ne napušta svoju borbu za emancipaciju, to ipak ne znači napuštanje svake norme i svake institucije zajedničkog života, već samo kritiku pogrešnih autoriteta i lažnih učitelja.

Upravo je liberal stoga "ustavni patriot", kojem *patria* nije samo normativno i ljudski prazna tvorevina nego otvoreni ustav i njegov konkretni politički prostor. Liberal sebi ne može predočiti nikakvu domovinu koja bi opstojala s one strane, iznad ili ispod otvorenih normi slobodarskog demokratskog ustava. Premda je liberal otvoren prema svijetu i spreman za europsku integraciju, on ipak ne napušta tlo nacionalne države, ne upuštajući se pri tome u mitološko trabunjanje o narodu. Za liberale ne postoji nikakva pretpolitička nacija (čak niti zajednica), nego samo nacija u okviru jasno definiranog ustava. Također ne postoji za njega neka lebdeća sloboda izvan društvenog prostora i vremena, nego samo sloboda u okviru ustavne države.

Za liberale tržište nije samo ekonomska kategorija, nego i princip kontrole moći. Tržište se ne poistovjećuje s pohlepnim egoizmom, nego s uvjerenjem da se na takav način obzirno i racionalno postupa s resursima u interesu sadašnje i budućih generacija. Pri tom se ne mogu izbjeći troškovi proizvodnje namijenjeni očuvanju narušene prirodne ravnoteže. Stoga ekologija i njeni problemi nisu strani liberalnom načinu mišljenja.

Liberali stalno demonstriraju prednosti otvorenog društva. Ovaj pojam podjednako izražava element otvorenosti i element socijalnih veza društva, slobode i obveze. Liberali su uvjereni da su obveze samo tamo zbiljske gdje su ih pojedinci preuzeli u potpunj slobodi.

Prilozi koje donosimo u ovom broju časopisa podneseni su na simpoziju što su ga organizirali časopis *Politička misao*, Fakultet političkih znanosti i Hrvatska socijalno-liberalna stranka. Simpozij pod naslovom "Liberalizam u suvremenoj Hrvatskoj i svijetu" održan je na Fakultetu političkih znanosti 12. i 13. svibnja 1994. Zahvaljujemo Zakladi "Friedrich Naumann" koja je pomogla održavanje simpozija, a dijelom i objavljivanje ovih priloga, te dr. Arnu Weckbeckeru za potporu pri izlaženju ovog broja *Političke misli*.

Uredništvo